

או נו : נייטראליותה של בורמה

זה קצת למעלה משבע שנים בורמה היא אומה עצמאית וריבונית. אנו עצמאיים משלטון־זרים. ואנו עצמאיים מכל גושי־מעצמות המבוססים על חוזים צבאיים. אומות הבחורות שלא להשתתף בגושים צבאיים, דרך־כלל קוראים להן בארץ הזאת נייטראליות. אם הרושם שלי הוא נכון, הרי קנתה לה המלה הזאת, „נייטראליות“, אופי סימאנטי מובהק ובלתי־חיובי. כפי הנראה מרמזת המלה על תמונת בת־היענה הטומנת ראשה בחול, עמדה שלילית כלפי הפוליטיקה העולמית, הסתלקות עיוורת מן המציאות. דומה כי המתבקש מכך הוא שאומה שאינה בוחרת לה צד ואינה מצטרפת לבליה־השיב אל מחנה זה או אחר בהפוגה המזוינת השוררת בעולם כיום היא אומה החסרה אומץ־לב ועוֹל־הכרה. ותכופות מאד דומה כי ההקש הוא זה: „אם אינכם אתנו, הרי אתם נגדנו, ואם אינכם אתנו, הרי ודאי אתם קשורים בגלוי או בסתר לקומוניזם“.

אלה הם לפחות הרשמים שקיבלתי משיחותי על הנייטראליות עם ידידים ואורחים אמריקאיים, בכללם באי־כוח העתונות. ואם כך הדבר, הרי יש צורך אמיתי בהבהרת דברים כדי שניטיב להבין זה את זה. הנה לכן רוצה אני לשוחח אתכם על כמה ממובניה ובחינותיה של עצמאות בעיני העם והממשלה של בורמה. ראשית־כלל, כפי שידוע מן־הסתם לרובכם, יש לבורמה היסטוריה ארוכה. היתה לנו בבורמה ציביליזציה גדולה ופורחת מיוסדת על אחת הדתות הגדולות של העולם, הבודהיזם, בזמן שצלח ויליאם הכובש את התעלה האנגלית. הציביליזציה הזאת, שנמסרה לנו מידי אבותינו, נעשתה עתה מורשתנו הלאומית. זה אורח־החיים שלנו. אנו מעדיפים אותו על כל אורח־חיים אחר על האדמה הזאת. אין אנו אומרים שאי־אפשר לשפרו, או שאי־אפשר לסגלו לתנאים המודרניים, אבל אין ברצוננו לשנות את בסיסו. אין אנו מוכנים להמירו בשום אורח־חיים אחר. אין זה ענין של זחיחות־דעת. אין אנו טוענים שאורח־החיים שלנו טוב מזה של אנשים אחרים. אנו אומרים רק שהוא אחר, שהוא יפה לנו יותר, ושעל כן אי־אפשר להניע אותנו לוותר עליו תמורת איזה אורח־חיים אחר, ויהיה זה האורח הקומוניסטי, האירופי־המערבי, האמריקאי, או כל אורח־חיים אחר.

והנה, רצוני לחוות בפניכם את הדעה שאם האזרחים של איוו אומה שהיא מסורים מסירות עמוקה לתרבותם, לדתם, לאורח־חייהם, למולדתם — כמונו בבורמה — הרי יגנו על אורח־החיים שלהם ועל גבולותיהם הלאומיים בכל הכוחות שברשותם. יכול אני להבטיחכם שמנוי־וגמור אתנו, לא־פחות מאשר עם כל עם אחר שהוא, להגן על עצמנו מפני פלישה זרה או מפני כפיית אורח־חיים נכרי בכל האמצעים

שבעולם. והגענו לכלל מסקנה שבשלב הנוכחי בהיסטוריה שלנו, ובמצבו הנוכחי של העולם, הקו הנכון ביותר, ואפילו הקו היחיד בשביל בורמה, הוא לנקוט מדיניות עצמאית, שאינה כבולה במה שג'ורג' וושינגטון קרא לו „בריתות זרות ומספכות“.

והנה, יכול אני לשמוע אחדים מכם אומרים לעצמם: „איך הוא יכול להיות סכל שכזה? בורמה היא קטנה; בורמה היא חלשה; איך הוא יכול לקוות להדוף פלישה מבחוץ בכוחות עצמו? חוץ מזה, כלום אין הבורמנים האלה יודעים שהסכנה האמיתית לארצות כמו בורמה איננה בתוקפנות גלויה אלא בחתרנות? אין ספק שהאינטרסים שלהם עצמם דורשים שיצטרפו לאיזה גוש צבאי שיתן להם את ההגנה שהם זקוקים לה“.

אני חושש שעלי לבקש רשות לחלוק על הדעה הזאת. קודם־כל, בורמה אינה בודדה. היא חברה באומות־המאוחדות. בתוקף זה זכאית היא להגנה שמספק הבטחון הקיבוצי. מגילת האומות־המאוחדות היא למעשה אמנת־בטחון הדדית אחת גדולה. זאת היא עובדה שלעתיים קרובות מאד מתעלמים ממנה.

מִן־הסתם יאמרו מיד כי האמונה הזאת באומות־המאוחדות היא מעוררת־חמלה; שמערכת הבטחון הקיבוצי של האו"ם התפוררה ושוב אין לסמוך עליה. כאן שוב עלינו לבקש רשות לחלוק על הדעה הזאת. אנו אומרים שהשיטה לא התפוררה אלא שפשוט לא הפעילוה; שהתרופה איננה בכך שיסלקו את האומות־המאוחדות הצדה אלא בכך שיחזקו ויפיהו בהן ית־רחיים.

אי־אפשר שלא להסכים עם נקודת־מבט זו. אבל אין זה חשוב אם מסכימים או אין מסכימים, מפני שבמסיבות הנוכחיות בבורמה חברותה בכל ברית שהיא עם גוש צבאי של מעצמות גדולות איננה מתישבת עם המשך קיומה כמדינה עצמאית. אולי יהיה זה ניסוח נמרץ, אבל זאת היא עובדה. ההיסטוריה שלנו מן הזמן האחרון, נסיוננו עם מעצמות גדולות, הם הגורמים שבברית עם מעצמה גדולה רואה העם של בורמה מיד השתלטות מצד אותה מעצמה. פירוש הדבר הוא אבדן העצמאות. רשאים אתם לפקפק באיוו מידה יש יסוד לאמונה זאת. אך אולי תקבלו את הודעתי שזוהי אחת מעובדות־החיים הפוליטיות כיום, שפל ממשלה בורמנית שתבוא בברית עם גוש של מעצמות גדולות תפסיד מיד את אמונו ותמיכתו של העם. לשון אחרת, סיכויי החתרנות יתרבו במידה גדולה. ואם נכון הדבר שהסכנה האמיתית לארצות כמו בורמה טמונה בחתרנות ולא דווקא בתוקפנות גלויה, הרי נובע מכאן שחברות בגוש של מעצמות גדולות תהיה נוטה רק להוסיף על זו שכבר אמרו עליה שהיא הגדולה בשתי הסכנות.

מה ההשפעה המעשית של הדברים האלה? ההשפעה המעשית היא שכיום אין לה לבורמה ברירה אלא לנקוט את קו הנייטראליות שלה אם רוצה היא לשמור על עצמאותה. ולנו דבר זה חשוב יותר מכל זולתו. זהו חלק, וחלק חשוב, מן ההגנה שלה מפני חתרנות. אבל במובן אחר אין היא יכולה להסתלק מן הנייטראליות שלה מבלי שתגביר את הסכנה של איבוד עצמאותה על־ידי חתרנות.

אבל מובן שאי-אפשר להילחם בהצלחה בחתרנות רק על-ידי נקיטת מדיניות-חוץ של נייטראליות, ואנחנו בבורמה יודעים זאת היטב. אף-על-פי שאנו שומרים בקפדנות על מדיניות-חוץ בורמנית, היתה בורמה קרובן לחתרנות מצד יסודות קומוניסטיים ובלתי-קומוניסטיים כאחת. אכן, בשלב מסוים, לפני כחמש שנים, דומה היה כי נגזר עליה שתרד לטמיון. בזמן שהוא הקיפה מרותה של הממשלה רק ארבע או חמש מערינו. אפילו לראנגון, הבירה, הסתננו יסודות חתרניים. בשאר חלקי הארץ שלטו כל מיני קבוצות חתרניות, החל בקומוניסטים שקיבלו את פקודותיהם מבחוץ וכלה בארגון-ההגנה הלאומי הקארני האנטי-קומוניסטי, שגם הוא קיבל השראה ועידוד מחוץ-לארץ.

כיום השתנה המצב הזה תכלית-שינוי. מרות הממשלה שפוכה על-פני בורמה כולה. לא די שהממשלה הצליחה לנפץ את הקבוצות המרדניות השונות מבית; היא הצליחה גם לשים קץ למעשה לחדירה המחוצפת של כ-12,000 מחיילי הקואמינדאן לארצנו, היילים שניצלו את חולשתנו בתחילה כדי להתבצר על אדמתנו, ובכרתם ברית עם יסודות חתרניים מקומיים ניסו להביא לידי מיגורה של הממשלה.

כל זה נעשה בלי שום סיוע צבאי מבחוץ. אולי לא ייאמן הדבר לכאורה, אבל אמת הוא. הואיל ואפשר שניתן להפיק לקח מנסיוננו, הרשו לי לספר לכם בפירוט-מה איך ניגשנו למשימה של הלחימה בחתרנות וביצור היציבות מתוך האנדרלמוסיה של המרידה בבורמה.

צרותינו התחילו כמעט ברגע שהשגנו את העצמאות בינואר 1948. ששה חדשים לפני המאורע ההיסטורי הוא נדרו לנו מנהיגי הקומוניסטים הבורמנים שישתפו אתנו פעולה במלוא המידה לאחר העצמאות. חודש אחד לאחר העצמאות השתתפו המנהיגים האלה בוועידה קומוניסטית בדרום-מזרח אסיה בקלקוטה ושם קשרו קשר למרד. כעבור חדשים פתחו הקומוניסטים הבורמנים במרידה מזוינת נגד הממשלה. חלק מהסתדרות-המתנדבים-העממית, קבוצה פרוממשלתית לוחמת שהוקמה על-מנת להילחם למען עצמאותנו אם יהיה צורך בדבר, גם הם הלכו שולל אחר הקומוניסטים ומרדו בממשלה. רוח המרי והמרד נגד השלטון פשטה עד-מהרה והקיפה את הכוחות המזוינים והמשרה, וגם חלקים גדולים מהם נפלנו בפת. ארגון ההגנה הלאומי הקארני, שאנשיו הרגישו שהגיעה שעתם לנסות ולהשיג בכוח-הזרוע אותן דרישות בלתי-הגיוניות שלא הצליחו להשיגן במשא-ומתן, מרדו אחרי-כן; ועד-מהרה הצטרפו אליהם שלושה גדודים קארניים מן הצבא, שבזמן ההוא היו היחידות המאומנות והמצוידות ביותר בצבא הבורמני. בזמן שהוא נשאר רק גדוד אחד וחצי מהצבא נאמן לממשלה. האוויר היה חדור רוח של מרד, ודומה היה כי תקצר יד הממשלה מהושיע.

יכולים אתם לתאר לעצמכם שמאורעות אלה היתה להם השפעה הרסנית ביותר על הארץ בכללה. חלקים גדולים של האוכלוסיה, ובהם כמה מחברי הארגון המדיני שלנו, פסחו על הסעיפים, מוכנים לקפוץ לצד שייראה להם מנצח. אלה מאתנו

ששמרו אמונים לאיחוד הבורמני בימים ההם חשו עצמם כצוות של סירה קטנה הנקלעת בלי־רחם בלב־ים וסופות מתגעשות סביב לה. למען האמת, היינו נבוכים ותמהים. סוף־סוף זכינו לאותה עצמאות משליטת זרים אשר למענה פעלנו ימים כה רבים ובמאמצים כה גדולים. מחוץ לגרעין המוצק של חתרנים ובוגדים, שמנסים היו לתפוס בשלטון לטובת אינטרסים זרים, מדוע היו בני־עמנו אדישים ושווי־נפש כל־כך עד שדומה היה כי רבים מהם עיקר עניינם רק למצוא מקום בצד המנצחים? מעט־מעט החילוננו לראות את עצם־עצמה של הבעיה. הבעיה האמיתית היתה בכך שהעם עדיין לא תפס את משמעותה האמיתית של העצמאות. לאחר שחיו ימים כה רבים תחת שלטון זרים, התקשו בני העם להאמין שעכשיו יש להם הזדמנות לעשות למענם ולמען ילדיהם. גיטלה מהם הגאווה על המולדת ועל העם. הם ראו בממשלה החדשה סתם עוד איזו ממשלה הנתונה במאבק, שבסופו הוא עתיד לקבוע איזו קבוצה תהיה זכאית לנצל את העם. הדבר שבו היינו צריכים להתעסק לא היה ביסודו סתם מרד מזוין אלא קלקלות שהעמיקו חדר בחדרה שלנו והביאו לידי אותה עמדה פסיכולוגית שעליה דיברתי מצד רבים מבני־העם.

דבר זה חייב בהכרח תכנית מקיפה לבניית־אומה, תכנית שפרוכה היתה בענייני דת, מוסר, פוליטיקה, בריאות, חינוך, ושיפורים כלכליים וחברתיים. עיבדנו תכנית כזאת ממש, ורוצה הייתי עכשיו למסור לכם עליה בקווים כלליים. ראשית, מתוך קורות בורמה בעבר זכרנו את חשיבותה של הדת לקיום אחדותה היסודית של ארצנו. הנה כך נתנה הממשלה את חסותה לתחיה דתית. לא היתה זו מערכה קנאית למען הבודהיזם. בורמה אין לה דת־מדינה, אף כי 85 למאה מתושביה הם בודיסטים.* מה שנעשה למען הבודהיזם נעשה גם ביחס לדתות אחרות, לרבות הנצרות. ראשי שאר הפיתות הדתיות בארץ הוכנסו גם הם למערכה, והממשלה סיפקה סיוע כספי. השפעתה של המערכה הזאת היתה מדהימה ממש. נחשול של התלהבות רוחנית הציף את הארץ.

בשטח המוסרי בכללותו אחזה הממשלה באמצעים חמורים לעקור מן השורש את השחיתות והפחד בחיים הציבוריים. היטב זכרנו איזה תפקיד מילאו שחיתות ושחחד בהתנוונותו ובהתמוטטותו של משטר הקואמוינדאן בסין, וגמרנו אומר שפרשה זו לא תחזור בארצנו. אמצעי ריפוי קפדניים הופעלו כלפי הכל כאחד. בלי התחשב כלל במעמד או במידת השפעתו של העבריין, טיפלנו בפקידים הנמוכים ביותר כמו גם בחברי־קבינט. האמצעים האלה הפגינו לפני הצבור כי יש לו ממשלה ישרה, שאינה חוששת מבדק־בית נמרץ כל־אימת שהדבר נחוץ. דבר זה עורר יראת־כבוד והוקרה בעם, ובכך רומם את קרנה של הממשלה.

כמו כן ידענו כמובן שבורות אינה עולה בקנה אחד עם דמוקרטיה, וכי עצם קיומה הוא בגדר קריאה מתמדת לחתרנות. הנה כי כן ניגשנו להפצת השכלה ברחבי

* בינתיים הוכרו הבודהיזם, כידוע, באוגוסט 1961, דת־המדינה של בורמה, בהשתדלותו של א־ינו עצמו. (הערת המלביה"ד).

הארץ במהירות האפשרית. כיום בתי-הספר מרובים פיתעו ממה שהיו לפני השגת העצמאות. בכל בתי-הספר האלה, כמו גם באוניברסיטה שהורחבה במידה גדולה, החינוך ניתן חנם, חוץ מאשר בבית-הספר הגבוה למשפטים, לשם טיפול בצרכי החינוך למבוגרים, במיוחד בשטחים הכפריים, הוקמה לפני שנים אחדות מועצה-לחינוך-המונים. מועצה זו מכשירה צוותים של עובדים המתפורים אחרי-כן בכפרים. העבודה שעושה המועצה-לחינוך-המונים זכתה לשבחים מופלגים ביותר מפני הרבה משקיפים זרים.

בדברי על נושא זה של חינוך נראה לי שעלי להזכיר גם את מרכז-השיקום ליד ראנגון שבו אלפי מתמרדים צעירים, שנכנעו במסגרת אותם צווי חנינה שהוציאה הממשלה, מקבלים לא רק מידה של הכשרה מקצועית אלא גם הדרכה רוחנית והם חיים, רבים מהם בפעם הראשונה בחייהם, בתנאים המכוונים לעזור להם להיעשות אזרחים טובים.

גם אין אנו שוכחים שנפשות בריאות זקוקות לגופות בריאים. מה שניסינו לעשות בתחום של חינוך הציבור ניסינו לחזור ולעשותו בתחום של בריאות הציבור. על אף המחסור בסגל מאומן, ניגשה הממשלה לתכנית שאפתנית שתכליתה להקנות טיפול רפואי חנם לפל. אינני יכול להעמיד פנים כאילו כל אזרח של האיחוד הבורמני מקבל עכשיו טיפול רפואי חנם. זאת היא מטרה לעתיד-לבוא. אבל יש עליה מתמדת באפשרויות הקיימות, ודבר זה נותן תקווה לאנשים שאין האפשרויות הקיימות מגיעות אליהם שלא ירחק היום ויוכלו לקבל טיפול רפואי חנם בשעת-הצורך. יש לנו גם מיניסטריון פעיל לדיוור, העוסק בתיכנון דיוור טוב יותר לעמנו בשכר שיוכלו בני-העם לעמוד בו.

סילוקן של עוולות כלכליות וחברתיות היה, ועודנו, מטרה ראשונה-במעלה. הואיל ובורמה היא ארץ חקלאית בחלקה המכריע, ניתנה עדיפות ממדרגה ראשונה לטיפול בבעיות המציקות לאיכרים. כמו בשאר ארצות אסיה כללו הבעיות האלו את משטר בעלי-האחוזות, עול החובות של החקלאות, חוסר הבטחון בקנין הקרקעי, וחוסר הבטחון במחירים. קיומן של בעיות אלו הופר זמן רב לפני פרוץ מלחמת-העולם השנייה, אבל ממשלות הימים ההם לא היה ביכולתן לטפל באינטרסים המשוריינים שהספיקו להשתלט עד אז. הממשלה שאני מתכבד לעמוד בראשה היתה מוכרחה להודק לתרופות חריפות כדי לטפל במצב חמור. נקטנו אמצעים במגמה לבטל את האחוזות הגדולות תוך כדי תשלום פיצויים, למנוע חזרה אל המשטר של אחוזות גדולות, להקל מעול החובות המעיקים על החקלאות, לערוב לבטחון הקנין הקרקעי ולהבטיח לאיכר תמורה הוגנת ויציבה לתוצרתו. מובן, אי-אפשר היה להפעיל את כל האמצעים האלה בכל רחבי הארץ בבת-אחת. במקום שאי-אפשר היה להפעיל מיד, נקטו אמצעי-ביניים לשיפור מנת-חלקו של החקלאי עד להגשמתן של התכניות האלו. אני משוכנע שתכנית זו היה לה חלק גדול בעובדה שהיסודות החתרניים לא הצליחו לרכוש את האיכרות לצדם. גם בתחום התעשייתי הונהגו רפורמות להגן על זכויות הפועלים, ומקדישים תשומת-לב מרובה לרווחתם.

מתוך שעמדנו על הצורך להעלות את רמת-החיים, הקדשנו חלק גדול מזמננו ומשאבינו לעיבוד תכניות לפיתוחה הכלכלי של הארץ. תכניות אלו, הכוללות את שטחי החקלאות, המכרות, התובלה והתיעוש, מוגשמות עתה. התכנית היא שאפתנית, אך אולי אפשר לסלוח לנו על התלהבותנו היתירה מאחר שאנו ממהרים לצעוד קדימה ולהוכיח לעמנו כי העצמאות איננה סתם סיסמה ריקה.

נוסף על כל ההשגים האלה, יש בי הכרה איתנה שתרומה גדולה ביותר לחידוש היציבות בבורמה תרמה העובדה שאנחנו בממשלה לא זנו כל הזמן מן הנוהג והנהל של הדמוקרטיה. בכל עת הובטחו חירויות-היסוד וזכויות האדם, אפילו בנקודת-השיא של המרידה ואפילו ביחס למתנגדים. מנהיגי המתמרדים שנלקחו בשבי תוך כדי פעולה הובאו לפני בתי-הדין וזכו למשפט הוגן. דבר זה היה בו משום ניגוד בולט כל-כך להמתות ולענשים החטופים מצד קבוצות המתמרדים עד שבהכרח זכה הדבר לתגובה חיובית מצד המוני-העם, שבדומה להמונים בכל מקום הם ישרים ומהוגנים ביסודם. ולבסוף, החלטתה של הממשלה לערוך את הבחירות ב-1951, השנה הראשונה מאז העצמאות שבה איפשרו התנאים לקיים בחירות, עשתה רושם עצום על העם. זו פעם ראשונה בחייהם היתה להם ממשלה המעמידה לפניהם את הקו המדיני שלה ומבקשתם שיחליטו לגופו של דבר. היה זה דבר חדש לגמרי, והוא נטע בהם את ההרגשה שהם קשורים אישית במדיניות הזאת ובתהליך של המימשל בארץ.

עכשיו אנו מרחיקים לכת עוד יותר. לא די שאנו מקשרים את בני-העם בקביעת המדיניות שלנו, אלא שאנו משתפים אותם גם בהגשמת המדיניות הזאת והתכניות האלו. במסגרת הפידאוותה שלנו, "תכנית האדמה המאושרת", העבירה הממשלה לבני-העם קצת מן הסמכויות שהעם עצמו הפקיד בידיה. את השיטה הישנה של צורת מימשל ריכוזית עדי-מאד מחליפים עתה בהדרגה בשיטה מבוזרת של מינהל מקומי, שלפיה בני-העם עצמם ממלאים תפקידים מינהליים, שיפוטיים ופיסקליים. דבר זה החדיר תחושה עזה של הכרה אזרחית בלבו של עם שתחת השלטון הקולוניאלי הממושך נעשה שווה-נפש לכל פעילות מסוג זה, חוץ מאשר במקרה שהיו הדברים אמורים באינטרסים אישיים. הנטייה הישנה להניח הכל לממשלה ולהתייחס באדישות למתרחש סביב, כל זמן שאין הדבר נוגע בכ במישרים, נעלמת מעט-מעט ובני-העם מפתחים תחושה חדשה של אחריות כלפי עדהם וארצם.

כל האמצעים האלה בצירופם המחישו בפני העם את משמעותה של עצמאות. הבריות תפסו שהעצמאות הביאה להם ממשלה המסורה לרווחתם ואשר נוסף על כך אינה מסתפקת בכך שתוליכם לכאן ולכאן אלא היא מבקשת מהם שיתוף-פעולה; והם תפסו שעתיד ארצם נתון בידיהם. התוצאות היו מדהימות. המוני-אדם, שקבוצה זו או אחרת של מורדים הוליתכם שולל, ניערו חצנם מהן וגיבו אותן כ"עושי-דברם של סוכנים זרים", "גיס חמישי", ו"אנשים המתגעגעים אל דודות רחוקות מעל לראשי אמותיהם". המצב כיום הוא שמנהיגי המורדים האלה בורחים, נתונים לבוז ולעג, משתדלים מאד שלא ליפול לידי אותם האנשים אשר להם

הבטיחו גן-עדן עלי-אדמות. לפני שנתיים מוכנים היו האנשים האלה עצמם לשבת בכפריהם ולחכות בשוויון-נפש עד שיגרשו כוחות הממשלה את המורדים. כיום הם משתפים פעולה במלוא המידה עם חילות הממשלה, ובמקרים רבים יגרשו בעצמם את המורדים עוד בטרם יספיקו חילות הממשלה להגיע אליהם.

הרחבתי קצת את הדיבור על נסיונוֹנֵראנו בחתרנות מפני שהרבה אנשים בעלי כוונות טובות חיוו דעתם לפנינו שההגנה הנאותה מפני סכנת החתרנות מבית היא לבוא בברית עם גוש צבאי של מעצמה גדולה. תשובתי, שאליה אני מגיע הן על דרך השכל הן מתוך נסיון מר, היא שפוח צבאי איננו התשובה לסכנה של חתרנות מבית. אני אומר שהתשובה הניצחת לחתרנות מבית טמונה בממשלה ישרה ובהתמסרות לאינטרסים של העם ולרווחתו. ואני סומך את המסקנה הזאת בעובדה שניסינו בבורמה בתכנית כזאת בדיוק והיא פעלה את פעולתה. עתה שהתקופה האטומית קרבה לבוא והסיכויים לתוקפנות גלויה מתמעטים עוד יותר, נראה לי כי הדרוש הוא שיושם דגש יותר בתכניות כאלו.

בשיחה זו ניסיתי להסביר איך אהבת העצמאות שלנו — אם רצונכם בכך, קיראו לה חרדה לעצמאות — מוליכה אותנו באורח הגיוני ובלתי־נמנע למדיניות־החוץ של עצמאות מכל התקשרות של מעצמות גדולות על בסיס של חוזה צבאי. מדיניות זו נקראת נייטראליזם במלחמה הקרה. אולי זה השם הנכון בשבילה.

אבל רוצה הייתי לגזול מפם רק עוד דקה אחת או שתיים כדי להטעים שאין זו מדיניות שלילית כלפי העניינים העולמיים. למען האמת הרי זו תפיסה חיובית. זהו קו חיובי השוחר שלום וידידות עם כל הארצות. זהו קו של שקידה פעילה על גילוי איזה בסיס הניתן להתקבל, בדרך משא־ומתן ופשרה והסתגלות, שעליו אפשר יהיה להבטיח את שלום העולם. כמובן, אין אנו מעמידים פנים שמצויות עמנו תשובות מן המוכן על הבעיות המביכות והמוקשות האלו. אבל יש ויש בנו רצון לפעול במרץ, מתוך שיתוף־פעולה עם הכל, בחיפוש התשובות. בחשבון אחרון, הדרך הטובה ביותר לאומה לבצר את בטחונה שלה היא לבצר את השלום. ואנחנו לא נוכל אפילו לקוות לבצר את השלום אם נצטרף לגוש מזוין. כעצמאיים אולי נוכל, ובעשותנו כן נהיה משרתים כמובן את עניינה של הדמוקרטיה ואת ענייניו של האדם עצמו.

(מתוך הספר „קולה של בורמה“, ממשנתו של אֵרֵנו, המופיע בקרוב בהוצאת „עם הספר“.)